

СТРУЧНИ РАДОВИ

УДК/UDC 34:004.738.5

СТРУЧНИ РАД / *EXPERT PAPER*

Примљен: децембар 2011.

Received: December 2011.

Немања Шаренац □

Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЗАКЉУЧИВАЊЕ УГОВОРА ЕЛЕКТРОНСКИМ ПУТЕМ

Електронско закључивање уговора, због низа предности, у посљедње вријеме постаје доминантан начин пословања. Електронска трговина помијера националне границе много брже и лакше него било који вид прекограничне сарадње. Трговина преко Интернета сматра се нај-профитабилнијим обликом трговине због једноставности и ниских трошкова. Вјеродостојност електронских порука и аутентичност страна, само су неки од проблема који се појављују у електронској трговини. Међутим, слични проблеми постоје и у традиционалној трговини, што се превазилази добрим законским нормирањем те исто треба учинити и са регулисањем електронског пословања. У овом раду приказане су основне законске претпоставке које се тичу закључења уговора електронским путем. Разматрани су најзначајнији правни акти Уједињених нација, Европске уније, Босне и Херцеговине и Републике Српске. Ипак, с обзиром на комплексност ове материје, дат је само општи приказ релевантних правних прописа.

Кључне ријечи: Електронски уговори; Електронска порука; Интернет; Електронско пословање.

1. УВОД

Уговор је један од основних правних института у грађанском праву, и у праву уопште. Шира дефиниција уговора која обухвата материју облигационог, приватног и јавног права гласила би да је уговор сагласност изјављених воља два или више лица којом се

постиге неко правно дејство. У ужем смислу, облигациони уговор је сагласност воља два или више лица, којим се постиже неко облигационо дејство.¹ У законским текстовима и у обичном говору, под појмом „уговор” подразумејева се уговор као правни акт, уговор као правни однос и уговор као правни документ односно правна исправа.²

Уговор је резултат споразума страна до кога долази сагласношћу њихових воља, без обзира на који начин је она изражена.³ Ово значи, да се уговор може закључити помоћу свих техничких средстава брзе комуникације као што су телефон, телеграф, телепринтер и телефакс. У данашње вријеме, у свијету а и код нас, постоји модерно средство комуникације – рачунарска мрежа. За њу су везани нови начини комуникације: електронска размјена података (*EDI*),⁴ електронска пошта (*e-mail*) и директна трговина преко свјетске мреже, односно Интернета. Бржа комуникација има велики значај за пословање, јер омогућује брзо предузимање правних послова.

Ново, онлајн (*on line*) тржиште не познаје границе. Више од милијарду људи широм свијета тренутно приступа свјетској рачунарској мрежи. Данас, готово да не постоји особа која није претраживала глобалну мрежу (*world wide web*), отворила веб страницу и путем Интернета одлучила купити производ или услугу, или преузела (*download*)⁵ компјутерски програм, музику, филм и др. У том поступку, редовно се суочавамо са многобројним упутствима и позивањем на правне прописе и опште услове пословања које треба да прихватимо приликом куповине и закључења тих уговора.

На питање да ли електронској поруци може да се ускрати законски ефекат документа у „писаном облику” могуће је дати јед-

---

¹ О. Антић, *Облигационо право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Службени гласник, Београд 2010⁴, 171.

У правној теорији, дефиниције облигационог уговора незнатно се разликују. Примјера ради, поједини теоретичари уговор одређују као „сагласност изјава воља два или више лица с циљем произвођења правних посљедица“. Односно, „уговор је такав правни посао којим једна страна обезбјеђује другој имовинску чинидбу, а друга то прихвата“. Вид. Б. Лоза, *Облигационо право*, Службени гласник, Београд 2004, 93.

² Ј. Радишић, *Облигационо право*, Номос, Београд 2004, 71.

³ М. Trifković *et al.*, *Međunarodno poslovno pravo*, Ekonomski fakultet, Sarajevo 2009, 194.

⁴ Електронска размјена података (*EDI*) представља пренос информација од једног до другог рачунара примјеном договорених стандарда на основу којих се информације распоређују. О овоме, више вид. у: *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment, with additional article 5 bis adiptet in 1998*, UNICITRAL, 1996, http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/05-89450_Ebook.pdf, 12. децембар 2011.

⁵ *Download* – пренос података или датотека из великих рачунара у меморије других уређаја (као што је мањи рачунар), <http://www.merriam-webster.com/dictionary/%20-download>, 12. децембар 2011.

ноставан одговор. Међутим, проблем избора електронских техника које би се могле прихватити као законски еквивалент потписа машилом састоји се од низа питања, која зависе и од одређеног законског система. С циљем појашњења овог проблема, у раду ћемо представити најзначајније међународне документе и домаће правне прописе којима се ова област регулише.

2. ПРАВНИ ОКВИР

2.1. Документи Уједињених нација – Комисије УН за међународно трговинско право

Комисија УН за међународно трговинско право (*UNCITRAL*) 1996. године усвојила је Модел закон о електронској трговини,⁶ с циљем да овај текст послужи националним законодавствима за отклањање правних препрека за коришћење модерних средстава комуникације за закључивање међународних трговачких послова. Године 2001, Комисија је усвојила и Модел закон о електронским потписима којим се на детаљнији начин уређују захјеви који се тичу електронског потписа.

У Модел закону о е-трговини предложено је да се документу не може порећи правно дејство „писаног” или „оригиналног” облика само због његове електронске форме. Такође, у њему су описане фазе закључења уговора електронским путем, као што су електронска понуда и њено прихватање у електронском контексту. Модел закон из 1996. године односи се на све информације које се користе као „порука са подацима” у трговинској дјелатности. Појам „порука са подацима” (*data message, un message de donnees*), односно „електронска порука”,⁷ обухвата информације које се шаљу и примају путем електронских и сличних средстава комуникације.

Одредбе о закључењу уговора налазе се у трећем поглављу првог дијела Модел закона под насловом „Обавјештења порука са подацима”.⁸ Оне су диспозитивног карактера па уговорне стране могу уговорити и другачија правила. Ове одредбе односе се на: закључење уговора и његову пуноважност, признање пуноважности порука, ут-

---

⁶ *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment, with additional article 5 bis adopted in 1998*, UNICITRAL, 1996, http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/elect-com/05-89450_Ebook.pdf, 12. децембар 2011.

⁷ У законској регулативи у Босни и Херцеговини и Републици Српској користи се појам „електронска порука”.

⁸ *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment*, Поглавље 3.

врђивање коме треба приписати слање поруке, потврду о пријему поруке и мјесто и вријеме слања односно пријема поруке.⁹

Поред горе поменути два модел закона, на нивоу Уједињених нација донесена је и Конвенција УН о употреби електронске комуникације у међународним уговорима.¹⁰ Она је усвојена 2005. године с циљем да се „отклоне препреке у електронској трговини и успостави правна сигурност и трговинска предвидљивост у међународним уговорима”, чиме би се државама помогло да се укључе у модерне трговинске токове.¹¹ Примарни циљ Конвенције је регулисање односа између страна које уговор закључују електронским путем, а чија се сједишта односно пребивалишта налазе у различитим земљама.¹²

Конвенција дефинише вријеме и мјесто слања и примања електронске информације. Тако, сматра се да је информација послата у вријеме када напусти информациони систем под контролом пошиљаоца или лица које поступа у име пошиљаоца (односно, када уђе у информациони систем који више није под контролом пошиљаоца), а уколико није напустила информациони систем под контролом пошиљаоца или лица које поступа у име пошиљаоца, у вријеме када је информација примљена. Електронска информација сматра се примљеном када уђе у информациони систем примаоца, односно када он буде у могућности да се са садржином упозна. Уколико је електронска информација послата на другу електронску адресу примаоца, сматра се да је примљена када постане доступна примаоцу, односно када он буде обавијештен да је послата на другу адресу.¹³

Мјесто слања електронске информације је мјесто гдје пошиљалац има своје сједиште односно пребивалиште, односно мјесто пријема је мјесто гдје прималац има сједиште односно пребивалиште.¹⁴ Притом, није од значаја што информациони систем може бити лоциран ван мјеста сједишта односно пребивалишта.¹⁵

---

⁹ *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment*, чл. 11–15.

¹⁰ *Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts – CUECIC*, UNICITRAL, 2005, <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/0657452-Book.pdf>, 12. децембар 2011.

¹¹ Из Преамбуле документа *Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/488/80/PDF/N0548880.pdf>, 12. децембар 2011.

¹² *CUECIC*, чл. 6, ст. 3 и чл. 1.

¹³ *CUECIC*, чл. 10, ст. 1 и 2.

¹⁴ *CUECIC*, чл. 10, ст. 3.

¹⁵ *CUECIC*, чл. 10, ст. 4.

Према одредбама Конвенције, приједлог да се закључи уговор учињен путем једног или више електронских средстава који није намијењен једном или више одређених лица, али који је на уопштен начин доступан свим лицима који су укључени у информациони систем, укључујући приједлоге који дозвољавају интерактивну размјену наруџби путем таквог информационог система, сматрају се позивом да се учини понуда, уколико није на јасан начин истакнута намјера лица које је такав приједлог учинило да се, у случају прихватања, сматра везаним тим приједлогом.¹⁶

С обзиром на то да је електронска комуникација омогућила употребу система аутоматских порука (*automated message system*),¹⁷ Конвенција регулише питање грешке која се реално може очекивати у комуникацији извршеној на такав начин. Наиме, када физичко лице направи грешку у електронској размјени података са системом аутоматских порука друге стране и ако такав систем не омогућује лицу да грешку исправи, оно или друго лице у чије име поступа, има право да повуче дио електронске информације у којем се налази грешка уколико:

1. Обавијести другу страну о учињеној грешци у што краћем року након сазнања да грешка постоји и назначи да је грешка потекла од њега, и
2. Уколико оно или лице у чије име поступа није имало никакву материјалну корист од добара односно услуга које је и ако је примило од друге стране.¹⁸

Допринос УН-ове Конвенције свакако ће се одразити у будућој легислативној дјелатности бројних националних законодавстава која су с обзиром на недостајућа нормативна рјешења извијесна. С тим циљем, Уједињене нације су 2007. године, усвојиле и документ Промовисање повјерења у електронску трговину: правна питања у међународном коришћењу метода електронског потписа и провјере идентитета.¹⁹

---

¹⁶ CUECIC, чл. 11.

¹⁷ *Automated message system* – представља компјутерски програм или неко друго електронско или аутоматско средство које се користи за предузимање одређених радњи или давања одговора, у цјелини или дјелимично, без прегледања или интервенције од стране физичког лица, сваки пут када је радња предузета или одговор дат. – CUECIC, чл. 4, ст. 1.

¹⁸ CUECIC, чл. 14.

¹⁹ *Promoting confidence in electronic commerce: legal issues on international use of electronic authentication and signature methods*, UNCITRAL, 2007, http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/electcom/08-55698_Ebook.pdf, 12. децембар 2011.

2.2. Директиве Европске уније

У области електронског пословања, извор права у Европској унији представљају и директиве ЕУ, као што су: Директива о продаји на даљину, Директива о електронском потпису и Директива о електронској трговини.

Директива о електронској трговини (*E-commerce Directive*)²⁰ представља комбинацију традиционалног уговорног права и права заштите потрошача у електронском пословању, што се чини детаљним регулисањем обавеза продавца. Овом директивом, која се састоји од 24 члана и анекса, успоставља се правни оквир за обављање трговине на Интернету. Између осталог, Директива прописује обавезу за привредне субјекте у информатичком друштву да учине јавним податке о свом идентитету, географској адреси на којој је субјект основан, као и податке који омогућују контакт потрошача, нпр. адресу електронске поште.²¹ Затим, потребно је обезбиједити и техничке информације, које се односе на предузимање потребних радњи с циљем закључења уговора, услова под којима уговор обавезује привредног субјекта, као и језик на којем је могуће закључити уговор.²² Такође, значајне су и одредбе Директиве којима се прописује обавеза привредног субјекта да „без одлагања” електронски потврди пријем наруџбине од стране корисника односно потрошача.²³

У Директиви се јасно наглашавају и регулишу двије изјаве воље: наруџба, учињена од стране потрошача, и потврда о пријему наруџбе, учињена од стране привредног субјекта.²⁴ Међутим, у Директиви се јасно не прецизира да ли је пословно оглашавање на интерактивном сајту привредног субјекта понуда или позив да се учини понуда. Такође, не постоје ни прописане санкције за непоштовање наведених одредаба о обавезним подацима и потврди пријема. У односима између привредних субјеката, ове одредбе могу бити измијењене вољом уговорних страна, док их није могуће ставити ван снаге уколико се као једна уговорна страна јавља потрошач.

---

²⁰ *E-commerce Directive, European Commission, 31/2000, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:EN:HTML>*, 12. децем-бар 2011.

²¹ *E-commerce Directive*, чл. 5.

²² *E-commerce Directive*, чл. 10.

²³ *E-commerce Directive*, чл. 11, ст. 1.

²⁴ *E-commerce Directive*, чл. 11, ст. 1.

Директива о електронском потпису (*Directive on Community framework for electronic signatures*)²⁵ почива на два основна принципа. Првим начелом признаје се правно дејство потписа датог у електронској форми, а другим се, пак, прописују посебни услови које електронски потпис мора испуњавати да би се третирао једнако као својеручни потпис. Директива представља примјер потребе Европске уније да се координишу традиционална правила и тзв. правила технолошког друштва.²⁶

Одредбе европских директива, опште и специјалне, не задиру битно у национална законодавства. Чланицама ЕУ оставља се слобода одлучивања у којој мјери желе усагласити традиционално уговорно право са захтјевима електронске трговине. Приступ Европске уније уређењу информатичког друштва, који се види из односа ових директива, напредан је и селективан. Напредан је, јер су постојећи прописи примјениви и на област електронског пословања, а селективан јер не обезбјеђује правни основ у комплетном процесу закључивања уговора електронским путем.

2.3. Легислатива у Босни и Херцеговини и Републици Српској

С обзиром на то да електронски вид комуникација постепено презима доминацију у размјени добара и услуга и да усљед напретка информатичких технологија електронско пословање и уговори закључени путем Интернета постају свакодневница, у Републици Српској и БиХ усвојени су закони којима се регулише ова материја. Међутим, у овој области још увијек се примјењују и од изузетног значаја су одредбе Закона о облигационим односима.²⁷

Ако електронско пословање посматрамо као закључивање уговора између одсутних лица, према важећем ЗОО-у уговор се сматра закљученим у тренутку када су се стране сагласиле о битним састојцима уговора.²⁸ Иако се у вријеме доношења овог закона нису могла предвидјети савремена средства пословне комуникације, одредбе

---

²⁵ *Directive on Community framework for electronic signatures, European Commission, 93/1999, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:013:0012:0-020:EN:PDF>, 12. децембар 2011.*

²⁶ J. Haubold, J. Kaufman Winn, "Electronic promises, Contract law reform and e-commerce in a comparative perspective", *EU Law Report*, Num. 25/2002, 14, http://www-law.washington.edu/Directory/docs/Winn/Electronic_Promises_Revised.pdf, 12. децембар 2010.

²⁷ Закон о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и *Службени гласник РС*, бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04, чл. 67, ст. 1.

²⁸ ЗОО, чл. 26.

овог закона примјениве су и у електронском окружењу што говори о врхунском правничком умијећу писаца овог законског акта.

Законске дефиниције основних облигационоправних института и данас су актуелне и савремене. Примјера ради, понуда се у ЗОО-у одређује као изјава воље једног од будућих уговорача или од њега овлашћеног лица, упућена у правилу, одређеном лицу, с циљем закључења уговора.²⁹ Прихват понуде је, пак, изјава понуђеног лица којом оно пристаје на закључење уговора предложеног у понуди.³⁰ Понуда учињена телефоном, телепринтером или непосредном радио везом сматра се као понуда присутном лицу.³¹

На нивоу Босне и Херцеговине 2007. године усвојен је Закон о електронском правном и пословном промету,³² којим се уређује правни оквир за одређене аспекте електронског правног и пословног промета, који обухвата предузимање и пружање услуга информационог друштва, обавезе даваоца услуга у вези са информисањем, закључивањем уговора и одговорношћу даваоца услуга. Овај закон, што због недостатка подзаконских аката, што због недостатка техничких капацитета за спровођење, остао је мртво слово на папиру.

Закон о електронском пословању Републике Српске усвојен је 2009. године и њиме се регулише употреба података, докумената и порука у електронском облику.³³ Електронско пословање у основи значи аутоматизацију пословних процеса примјеном информационих и комуникационих технологија, тј. обављање свих активности које предузимају правна и физичка лица ради размјене добара и услуга, користећи притом рачунаре и савремене комуникационе технологије.

За разлику од Закона о електронском правном и пословном промету БиХ у којем нема прецизне дефиниције електронског уговора, Закон о е-пословању РС дефинише уговор у електронској форми као уговор који правна и физичка лица у потпуности или дјелимично склапају, шаљу, примају, раскидају, отказују, приступају и приказују електронским путем користећи електронска, оптичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на пренос Интернетом.³⁴ Његова пуноважност не може се оспорити само на основу чињенице да је закључен у електронској форми, али давалац услуга,

---

²⁹ ЗОО, чл. 32.

³⁰ ЗОО, чл. 39.

³¹ ЗОО, чл. 40, ст. 2.

³² Закон о електронском правном и пословном промету, *Службени гласник БиХ*, бр. 88/07.

³³ Закон о е-пословању, *Службени гласник РС*, бр. 59/09, чл. 8.

³⁴ Закон о е-пословању, чл. 3, ст. 1, тач. 7.

односно правно лице или предузетник који пружа услуге информационог друштва,³⁵ у обавези је да кориснику услуга, прије закључења уговора о пружању услуга, обезбиједи на јасан, разумљив и недвосмислен начин податке и обавјештења о поступку који се примењује код закључивања уговора, уговорним одредбама, општим условима пословања, ако су саставни дио уговора, језицима на којима уговор може бити закључен, кодексима понашања у складу са којима поступају пружаоци услуга и како се ти кодекси могу прегледати електронским путем. Исто тако, он је у обавези да обезбиједи техничка средства за препознавање и исправљање погрешног уноса података у поруку прије њене предаје или слања.³⁶ Уз то, обавеза је пружаоца услуга да обезбиједи да текст уговора и одредбе општих услова пословања које су саставни дио уговора закључених у електронској форми буду доступни корисницима услуга на начин који омогућује њихово складиштење, поновно коришћење и репродуковање.³⁷

Када је ријеч о закључивању уговора, према Закону о е-пословању РС, уговор се сматра закљученим у тренутку пријема електронске поруке која садржи изјаву понуђеног да прихвата понуду.³⁸ Закон на нивоу БиХ нема прецизну норму у погледу тога када се уговор сматра закљученим, али се служи појмом пријема електронске изјаве воље, која се сматра примљеном када је страна којој је она упућена може примити.³⁹ Слично томе, понуда и прихват понуде, сматрају се примљеним када им лице коме су упућене може приступити.⁴⁰ С циљем заштите потрошача, давалац услуга има обавезу да електронским путем потврди пријем електронске поруке која садржи понуду или прихват понуде.⁴¹ Треба напоменути да у оба закона не важе одредбе када је у питању е-пошта или њој изједначена индивидуална комуникација, што је добро рјешење усљед многобројних нежељених

---

³⁵ Закон о е-пословању, чл. 3, ст 1, тач. 3. Услуга информационог друштва је услуга која се уз накнаду пружа електронским путем на појединачан захтјев корисника, а посебно продаја робе и услуга посредством Интернета, нуђење података на Интернету, рекламирање посредством Интернета, електронски претраживачи, те могућност тражења података и услуга које се преносе електронском мрежом, посредују у приступу мрежи или похрањују податке корисника. Иста дефиниција је предвиђена и у Закону о електронском правном и пословном промету у чл. 3, ст. 1, тач. 8 Закона.

³⁶ Закон о е-пословању, чл. 10, и Закон о ел. правном и посл. промету, чл. 19.

³⁷ Закон о е-пословању, чл. 11, и Закон о ел. правном и посл. промету, чл. 21.

³⁸ Закон о е-пословању, чл. 13, ст. 1.

³⁹ Закон о ел. правном и посл. промету, чл. 22.

⁴⁰ Закон о е-пословању, чл. 13, ст. 2.

⁴¹ Закон о е-пословању, чл. 12, ст. 1, и Закон о ел. правном и посл. промету, чл. 20, ст. 2.

и комерцијалних е-порука. Закон у Републици Српској има рестриктивније казнене одредбе, гдје максимална новчана казна иде и до 15.000 КМ, у односу на закон БиХ, гдје новчана казна иде до 6000 КМ. Када се узму у обзир вриједности послова који се обављају електронским путем или вриједност штете која може настати из неодговорног пословања, може се рећи да је ово блага казнена политика.

На нивоу државе и ентитета усвојена су још два закона из домена електронског пословања: Закон о електронском потпису и Закон о електронском документу. Првим се уређује право физичких и правних лица на употребу електронског потписа у управним, судским и другим поступцима, пословним и другим радњама, те права, обавезе и одговорности физичких и правних лица у вези са давањем услуга сертификације електронског потписа, а другим, се уређује начин употребе електронског документа у правном промету, управним, судским и другим поступцима, као и права, обавезе и одговорност правних и физичких лица, као и других надлежних органа и организација који врше јавна овлашћења у вези са електронским документом. Битно је нагласити да је Република Српска као ентитет далеко одмакла у односу на Босну и Херцеговину у иницијативама које диктира Европа и које треба остварити на путу даљег развоја информационог друштва и примјене донесених закона.

3. ВРСТЕ УГОВОРА ЗАКЉУЧЕНИХ ПРЕКО ИНТЕРНЕТА

Уговори закључени преко Интернета не представљају никакав нови тип уговора. Они могу бити закључени у свако вријеме, уз испуњење истих правних претпоставки као и код класичних уговора, закључених на уобичајени начин. С обзиром на свој садржај, разликују се три групе уговора закључених преко Интернета:

1. *Уговори за стицање материјалних добара* (књиге, компакт дискови, одјећа, храна и сл.). Код ове групе уговора, закључење се одвија електронским путем преко Интернета, а достављање се врши класичним начинима због својстава саме робе.
2. *Уговори за стицање лиценци за коришћење дигиталних производа или информација* (софтвер, фотографије, књиге, музика, видео материјал и сл.). Овдје се, по правилу, и наруџбина и достава врше преко Интернета.
3. *Уговори о испуњењу неке Интернет услуге* (приступ садржајима на Интернету, тражење или ширење информација, Интернет банкарство и сл.).

Клик мишем на веб страници врло је чест облик изјаве воље. То је по својој правној природи знак којим се изричито и јасно изјављује воља за склапање уговора. Кликом миша закључују се уговори у електронском облику. С обзиром на ово својство, у правној литератури често се прави подјела уговора у електронском облику на:

1. *Шринк-вран (Shrink wrap) уговоре*. Ово су уговори посебног типа, у којима је купцу прије закључења познат само дио стандардизованих уговорних услова. Остали услови, као и сам купљени производ купцу постају познати тек након куповине производа и закључења уговора о купопродаји (нпр., рачунарске игре, софтвер и др.). Примјер оваквог уговора је *EULA (End User Licence Agreement)*, односно Уговор о коришћењу (лиценца), који обично садржи клаузуле о обавезама које се преузимају коришћењем одређеног софтверског пакета.
2. *Клик-вран (Click wrap) уговоре*. Ови уговори се закључују на веб страници електронским путем и у електронском облику, и код њих купац, односно понуђени, прихвата у потпуности понуду понудиоца уз услов да је купац прегледао (што не значи да га је стварно и прочитао) сав текст адхезионог уговора.⁴²
3. *Броуз-вран (Browse wrap) уговоре*. Код ове врсте уговора, код примаоца се унапријед имплицитно претпоставља да се слаже са условима и одредбама тог уговора самим тим што претражује веб страницу на којој се закључује уговор (примарна страница), без обзира на то да ли прегледава и/или улази на веб страницу која садржи споменуте услове (секундарна страница).

4. ЗАКЉУЧАК

Може се рећи, да се уговори преко Интернета закључују уз испуњење истих правних претпоставки као и класични уговори, који се закључују на уобичајен начин, при чему се узимају у обзир неке специфичности виртуелне комуникације. На ове уговоре и даље се примјењују одредбе Закона о облигационим односима којима се регулише закључење уговора, што говори о квалитету овог законског текста који је у основи писан прије скоро пола вијека.

---

⁴² Адхезиони уговор (енгл., *adhesion contract*, њем., *Beitrittsvertrag*) је такав уговор у којем понуђач веже закључење уговора уз прихватање свих услова садржаних у формулару који предлаже и не пристаје ни на какву измјену. Понуђени може услове прихватити или одбити у цјелости.

Наравно, нека питања као што су која страна у електронском пословању даје понуду, како се изјављује воља за закључењем уговора електронским путем и сл., морала су бити додатно регулисана новијим и прецизнијим прописима, што је учињено законским актима на нивоу БиХ и Републике Српске. Између осталог, тако је предвиђено да презентација робе на веб страници не представља понуду за закључење уговора, него само позив да се учини понуда под објављеним условима.

У погледу форме уговора који се закључују електронским путем, може се рећи да уговори за које није законом прописана посебна форма могу се закључивати једноставно, преко електронске поште или испуњењем формулара за наруџбину. Тако, примјера ради, код куповине софтвера, уговор се остварује преузимањем (*download*) компјутерског програма.

Електронско пословање и трговина, а самим тим и закључивање електронских уговора, није далека будућност, већ садашњост. Употреба информационо-компјутерских техника у савременим облигационим односима неминовна је и неизбежна ако тежимо ка развијеном свијету. Усвајање и примјена закона из домена електронског пословања омогућује учествовање наше земље у информационом друштву Европе, тј. унапређење пословних процеса чиме се повећава конкурентност на европском тржишту. С тим у вези, треба истаћи да је Република Српска у односу на БиХ много више учинила на усаглашавању домаћег законодавства са европским стандардима и представља бољи амбијент за развој информационог друштва.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Антић, Оливер, *Облигационо право*, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник, Београд 2010⁴;
2. Haubold, Jens, Kaufman Winn, Jane, “Electronic promises, Contract law reform and e-commerce in a comparative perspective“, *EU Law Report*, Num. 25/2002;
3. Лоза, Богдан, *Облигационо право*, Службени гласник, Београд 2004;
4. Радишић, Јаков, *Облигационо право (опити део)*, Номос, Београд 2004;
5. Trifković, Miloš *et al.*, *Међународно пословно право*, Економски факултет, Сарајево 2009.

Правни прописи

1. Directive on Community framework for electronic signatures, *European Commission*, No. 93/1999;
2. E-commerce Directive, *European Commission*, No. 31/2000;
3. Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment, with additional article 5 bis as adopted in 1998, *UNCITRAL*, 1996;
4. Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment, *UNCITRAL*, 2001;
5. Promoting confidence in electronic commerce: legal issues on international use of electronic authentication and signature methods, *UNCITRAL*, 2007;
6. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts, *UNCITRAL*, 2005;
7. Закон о електронском правном и пословном промету, *Службени гласник БиХ*, бр. 88/07;
8. Закон о електронском документу РС, *Службени гласник РС*, бр. 110/08;
9. Закон о е-пословању РС, *Службени гласник РС*, бр. 59/09;
10. Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 57/89, и *Службени гласник РС*, бр. 74/04.

Nemanja Šarenac
Faculty of Economics,
University of East Sarajevo

ELECTRONIC CONTRACT FORMATION

Summary

Electronic contract formation, due to its many benefits, has recently become dominant form of business. E-commerce crosses national borders much more rapidly and easily than any other form of cross-border cooperation. Owing to its simplicity and minimal costs, e-commerce is considered to be one of the most profitable forms of trade. Credibility of electronic messages and authenticity of web sites are some of the issues to be addressed. However, similar problems occur in traditional trade as well. They are mostly overcome through adequate legislation; the same is to be done with regard to e-commerce. This paper presents fundamental legal elements concerning electronic contract formation. A short overview of legal instruments of the United Nations, European Union, Bosnia and Herzegovina and Republic of Srpska is also given.

Key words: *Electronic agreements; Electronic message; Internet; Electronic business.*